

مدرسه‌های غیر دولتی در پسا کرونا

امیر عسگری

مدیرعامل بنیاد توسعه علم و فناوری خوارزمی

مقدمه

ظهور فناوری‌ها و نوآوری‌های نوین همواره تحولات بسیاری در ارکان زندگی بشر ایجاد کرده است. توسعه فناوری‌های جدید معمولاً با دو نگاه صورت می‌پذیرد: نخستین نگاه که از آن به‌عنوان «نگاه گذشته‌نگر» یاد می‌شود، می‌کوشد برای چالش‌ها و مسائلی که تاکنون رخ داده‌اند، راه‌حلی نوآورانه ارائه دهد. دومین نگاه اما رویکردی «آتی‌نگر» دارد. در این چارچوب، توسعه فناوری در قالب نظامی نوآورانه در قاموس چهارم علم و بنا بر اصل پیشگیری و پیش‌بینی رخ می‌دهد.

با چنین مقدمه‌ای، لزوم پرداختن به فناوری‌ها و نوآوری‌های نوظهور بر کسی پوشیده نیست. لذا نوآوری می‌تواند هم برای چالش‌ها و مسائل موجود راه‌حل ارائه دهد، هم به بهیمنگی تصمیمات و شرایط فعلی منجر شود و هم از طریق ایجاد نگرشی چندبعدی، آسیب ناشی از رخداد‌های پیش‌بینی‌شده یا پیش‌بینی‌نشده را به حداقل ممکن کاهش دهد.

در این بافتار معنایی، مدرسه‌ها و به‌خصوص مدرسه‌های غیردولتی از نهادهایی بودند که آسیب بسیار زیادی را در زمان همه‌گیری جهانی کرونا متحمل شدند. آسیب‌شناسی ضررهای تحمیل‌شده به ساختار مدرسه‌ها، هرچند که از موضوع‌های بسیار مهم و اساسی در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و به‌صورت کلان سیاست‌گذاری حاکم بر نظام آموزشی قلمداد می‌شود، ولی در این نگاشته، به دلیل محدودیت تعداد کلمات قابل بحث نیست. لذا در این یادداشت، به بیان سناریوهای مدیریتی آتی نگرانه با تأکید بر مدرسه‌های غیردولتی در دوران پسا کرونا می‌پردازیم.

آسیب‌شناسی مدرسه‌های غیردولتی در مواجهه با کرونا

بررسی و رصد گزارش‌های نگاشته‌شده در موضوع آسیب‌شناسی ساختار مدرسه‌های غیردولتی و نحوه واکنش آنان در مواجهه با کرونا نشان می‌دهد، عمده آسیب‌های ایجادشده، معمولاً در مدرسه‌هایی به وقوع پیوستند که در سه لایه حکمرانی، برنامه‌ریزی و همچنین اجرا، از مشخصه‌هایی همچون جایگزین‌پذیری، استقرار نظام فناوری، چابکی، ارتباطات، تاب‌آوری و در نهایت بازسازمان‌دهی برخوردار نبوده‌اند.

صفت‌های بیان‌شده برای هر یک از سه لایه فوق، چارچوب معنایی و کارکردی خاصی دارند. در لایه حکمرانی، توانایی‌های هیئت‌مدیره مدرسه و به‌خصوص شخص مدیر در مواجهه با بحران نقشی اساسی ایفا می‌کند. در لایه برنامه‌ریزی، توانایی‌هایی همچون ابزارسازی و ابزاربایی مشخصه‌های کلیدی محسوب می‌شوند و در تدوین برنامه‌های آموزشی مناسب مدرسه‌ها کاربردی ویژه می‌یابند. در لایه‌های اجرایی نیز مواردی همچون کارایی و اثربخشی ابزارها و روش‌های مداخله مناسب در فرایند آموزش دانش‌آموزان، بیش از هر چیزی مورد تأکید پژوهشگران قرار گرفته‌اند.

در این راستا، تحلیل موارد گفته‌شده در جامعه مدرسه‌های غیردولتی با نگاهی آتی‌نگر در دوران کرونا می‌تواند سندی در راستای تدوین ساختارها و برنامه‌های مدرسه‌ها در دوران پسا کرونا محسوب شود. از طرف دیگر، در همین دوره اتفاقاتی رخ داد که تأثیرگذاری آنان را در شرایط آموزشی مدرسه‌ها،

را تسهیل می‌بخشند، اما استفاده از آن‌ها نباید فرایند عادی مدرسه‌ها را با مشکل مواجه کند. لذا سیاست‌گذاری‌های مناسب در این خصوص می‌تواند تا حد بسیار زیادی چالش‌های موجود را حل کند و برای چالش‌های آتی نیز راه‌حل‌های مناسب پیش‌بینی کند.

چابکی

مفهوم چابکی در تحلیل آسیب‌شناسی مدرسه‌ها در دوران کرونا، دو ویژگی مهم سرعت عمل و اثربخشی تصمیمات را برجسته می‌کند. سرعت عمل به‌عنوان یک موضوع شناختی که قابلیت آموزش نیز دارد، به مدیران مدرسه‌ها کمک می‌کند در کوتاه‌ترین زمان ممکن برای چالش‌های موجود راهکاری مناسب ارائه دهند. در کنار آن، اثربخشی به بهینگی تصمیمات و تناسب بین چالش و راه‌حل در ابعاد زمانی، مکانی، هزینه‌ای و انسانی اشاره می‌کند.

ارتباطات

ارتباطات و شبکه‌سازی نیز از ارکان اصلی حکمرانی و ابزاری در دوران پساکرونا محسوب می‌شوند. بررسی تجربیات آموخته‌شده در دوران کرونا نشان می‌دهد که ارتباطات و شبکه‌سازی‌های انجام‌شده در دوران پیش از کرونا تا حد زیادی توانست عناصر و منابع مفقوده در دوران کرونا را جبران کند.

حتی در دوره پس از کرونا، نمی‌توان نادیده گرفت. در این دوره دانش‌آموزان با مفاهیم آموزش مجازی و یادگیری از راه دور به‌صورت عملی آشنا و ساختارهای آموزشی مدرسه‌ها تا حد بسیار زیادی با این موارد درگیر شدند. سیاست‌گذاری‌های آموزشی در مدرسه‌های غیردولتی که معمولاً دانش‌آموزان آن‌ها از دسترسی مناسبی به ابزارهای فناوری اطلاعات در دوران کرونا برخوردار بودند، باید به نحوی صورت گیرد که این جداسدگی فناورانه از آموزش از راه دور و سپس رجوع به آموزش مستقیم و حضوری به‌صورت بسیار نرم و با در نظر گرفتن ابعاد روان‌شناختی دانش‌آموزان لحاظ شود.

از طرف دیگر، درس‌های آموخته‌شده در دوران کرونا در جامعه مدرسه‌های غیردولتی در لایه‌های فوق و ویژگی‌های بیان‌شده باید در تمامی ارکان سازمانی و رفتاری مدرسه‌ها در دوران پساکرونا مورد توجه قرار گیرند. در این راستا، این موارد به‌عنوان ارکان اصلی ایجاد مدل‌های ساختاری و رفتاری برای مدرسه‌های غیردولتی در دوران پساکرونا مشخص شدند که لازم است در تدوین سیاست‌های آتی این مدرسه‌ها دیده شوند.

جایگزین‌پذیری

جایگزین‌پذیری به این موضوع می‌پردازد که برای هر کدام از سیاست‌ها و همچنین اقدامات و افراد، جایگزین‌های متفاوتی پیش‌بینی شود. لذا اعمال این اصل در تمامی ماهیت‌های موجود در مدرسه‌ها می‌تواند آسیب‌های ناشی از نبود یک عنصر را تا حد ممکن کاهش دهد. لازم به ذکر است، برنامه‌ریزی‌های این موارد معمولاً باید پیش از بروز بحران و در برنامه‌های جاری مدرسه‌ها شکل گیرد.

استقرار نظام فناوری

استقرار نظام فناوری نیز به‌عنوان یکی از ارکان اصلی ساختاری و رفتاری مدرسه‌ها شناخته می‌شود. بسیاری از متخصصان این رکن را اصلی‌ترین رکن پهنه‌سازی عملکرد مدرسه‌ها می‌دانند. نظام فناوری معمولاً از دو بعد برخوردار است: بعد اول که نبود آن بیش از بعد دوم در مدرسه‌ها ارزیابی شده است، به بلوغ علمی، عملیاتی و فکری، توانمندی‌ها، سواد، تجربه، شخصی‌سازی، بهینه‌سازی و شبکه‌سازی، و به بیان ساده، درک و فهم استفاده عملیاتی از ابزارهای فناورانه در مدرسه‌ها اشاره می‌کند. این بعد ناظر بر آن است که فناوری تا چه میزان و در چه عمقی در سازمان مدرسه‌ها استقرار یافته است.

بعد دوم به موضوع سخت‌افزار و استفاده از ابزارهای فناورانه در ساختار مدرسه‌ها اشاره می‌کند. تجربیات پیشین نشان می‌دهند، ابزارهای فناورانه تا حدود زیادی فرایندهای اجرایی مدرسه‌ها

در رویکرد آتی نگر، توسعه فناوری بنا بر اصل پیشگیری و پیش‌بینی رخ می‌دهد

لذا مقدمات موردنیاز و مهم ایجاد ارتباطات و شبکه‌سازی در مدرسه‌ها در دوران پساکرونا باید به‌نحوی مطلوب توسط مدیران و سیاست‌گذاران حاکم فراهم شود.

تاب‌آوری

تاب‌آوری به‌عنوان مفهومی ذهنی و همچنین ابزاری، توانایی تطبیق‌پذیری و پایداری در شرایط بحران را بیان می‌دارد. بررسی آسیب‌شناسانهٔ مدرسه‌ها در دوران کرونا نشان داد مدرسه‌هایی که مدیران، معلمان، دانش‌آموزان و به بیانی کلی، تمامی ارکان اصلی زیست‌بوم مدرسه‌ها از سطح تاب‌آوری بالاتری برخوردار بودند، آسیب کمتری را متحمل شدند و توانستند شرایط را به نحوی مطلوب و در بعضی موارد حتی مطلوب‌تر از شرایط عادی تغییر دهند. شاخص‌های تاب‌آوری و افزایش آن‌ها می‌تواند به‌عنوان یکی از راهکارهای اصلی مدیریت مدرسه‌ها در دوران پساکرونا مورد تأکید قرار گیرد.

بازسازمان‌دهی

بازسازمان‌دهی به این موضوع می‌پردازد که مدرسه‌ها تا چه میزان توانستند شرایط را به دوران پیش از کرونا احیا کنند. فرایند بازسازمان‌دهی در مدرسه‌ها در دوران کرونا شروع شد و برخی از مدرسه‌ها توانستند با تغییر بعضی شاخص‌ها خود را با شرایط فعلی منطبق کنند. در این چارچوب، تطبیق‌پذیری

در فرایند بازسازمان‌دهی به‌عنوان مهارتی کلیدی در تمامی ارکان زیست‌بوم مدرسه‌ها، توجه زیادی را به خود معطوف داشت. این مفهوم نه تنها ساختار مدرسه‌ها را در شرایط بحران حفظ می‌کند، بلکه می‌تواند به‌عنوان مهارتی کلیدی در بسیاری از مراحل زندگی افراد ساکن در این زیست‌بوم موردتوجه قرار گیرد. لذا بازسازمان‌دهی و توانایی طراحی مجدد به‌عنوان اصلی اساسی شناخته شده است و می‌توان آن را در ساختارهای رفتاری و سازمانی مدرسه‌ها در دوران پساکرونا به نحوی مطلوب استقرار داد.

جمع‌بندی

تحلیل موارد گفته‌شده منطبق بر گزارش‌های آسیب‌شناسانهٔ مدرسه‌ها در دوران کرونا نشان می‌دهد، بازنگری‌هایی در سه لایهٔ یادشده و در ابعاد ویژگی‌های بیان‌شده در این یادداشت، می‌تواند در بیان کلی به تقویت بنیان‌های مدرسه‌ها، به‌خصوص جامعهٔ پژوهشی این یادداشت، با تأکید بر مدرسه‌های غیردولتی در دوران پساکرونا، بینجامد. در این راستا پیشنهاد می‌شود، موارد فوق با نگاهی انتقادی در ساختار و رفتار مدرسه‌ها بررسی شوند و در صورت لزوم اقدامات ایجاد یا اصلاحی موردنیاز صورت پذیرند.

* منابع

1. Coronavirus disease (COVID-19): Schools, WHO retrieved from WHO website.
2. Global reports and national reports on: Beyond reopening schools: How education can emerge stronger than before COVID-19.
3. Beyond reopening schools: A practical vision for a stronger education after COVID-19 GBE.
4. Reopening schools after COVID-19 closures: webinars by UNESCO, UNICEF and the World Bank: retrieved from UNESCO website.
5. Haug, N. et al. Ranking the effectiveness of worldwide COVID-19 government interventions. Nat. Hum. Behav. 4, 1303–1312 (2020).
6. European Centre for Disease Prevention and Control. COVID-19 in Children and the Role of School Settings in Transmission-First Update. https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/COVID-19-in-children-and-the-role-of-school-settings-in-transmission-first-update_0.pdf (2020).
7. Di Domenico, L., Pullano, G., Sabbatini, C.E. et al. Modelling safe protocols for reopening schools during the COVID-19 pandemic in France. Nat Commun 12, 1073 (2021).

استقرار
نظام فناوری
اصلی‌ترین رکن
بهینه‌سازی
عملکرد مدرسه‌ها
است

